

İSLAM'DA PROTESTANLAŞMA OLMAZ

There Will Be No Protestanization in Islam

Azmi ÖZCAN*

Özet

Bu yazı, İslam'da Protestanlaşma konusunu değerlendirilmekte, son zamanlarda gündeme gelen İslam Kalvenistleri tartışmasına değinerek, Hristiyanlık'ta olduğuna benzer bir dönüşümün İslam'da söz konusu olmadığını vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler

İslam, Protestanlaşma, İslam Kalvenistleri.

İslam'da Protestanlaşma Olmaz

Yüz elli yıllık bir çaresizlik, bir kendini küçük görme hissiyatı yine depreşti ve gündemi kaplayıverdi; "Geri kalmışlıktan kurtulmak için biz de Avrupalıların yaşadığı tecrübeyi yaşamalıyız."

Son birkaç gündür gazete ve televizyonların pek gözde konusu "camide başı açık bayanların baylarla aynı safta namaz eyleminde bulunmaları", bazı kalem ve kelam erbabının "habbeyi kubbe yapmakta ne kadar mahir olduğunu da gösterdi. İş büyüdü, nice "kelli felli" âlimler, nöbetçi din mağazincileri bu fırsat ile arzı endam ettiler, bu eylemi "İslam'ın Protestanlaşması" yolunda bir girişim olarak değerlendirenler bile oldu. Daha da hazini böyle bir karışık saf düzeninin rükû ve secdede mahzurulara yol açabileceği düşünülerek "Namaz ille de klasik secde biçimi ile mi kılınabilir?" şeklinde soruların tartışılacağı hatırlatıldı. (Bu soruyu okuyunca ilk hissiyatım hüznün olduğu için "hazin" nitelmesini uygun buldum.) Bir kere tespitlerle ilerleyelim; mezkûr girişimin nesnel ilmî ve dinî ölçülere göre durumu, tıpkı abdestsiz namaz bahsinde erenlerin "ben kıldım oldu"sundan farklı bir şey değildir ve üzerinde bile durulmaya değmez. Ancak üzerinde durulmaya değen şey buradan hareketle "İslam'ın ve Müslümanların gelenek ve taassup zincirlerinden kurtulması için atılan cesur bir adım" derecesine varan değerlendirmelerdir ve ne yazık ki bu tür değerlendirmeleri yapanlar da genellikle bizde bu işlerin uygulaması ile pek ilgisi olmayanlardır. Yine tıpkı Türkçe namaz bahsinde olduğu üzere; "Ben kılmıyorum;

Abstract

This article briefly evaluates recent debates on Islamic Calvinists, and suggests that a so called Protestanization of Islam is not in question.

Keywords

Islam, Protestanizm, Protestanization, Islamic Calvinists.

ama siz de kılacaksınız böyle kılın." der gibi. Din ve iman bir gönül ve gönüllü kabul işi ise başkalarının din ve imanlarını yaşamalarını tayin ve tespit hakkını nasıl oluyor da kendimizde görüyoruz, bunu anlamak mümkün değildir. Hele söz konusu olan din İslam ise bu durum daha da tavizsizdir. Zira İslam dininde iman ve ibadet bahsinde Allah ve Peygamber'den başka kimsede yetki yoktur. İnanmamakta hüsrünüz; ancak inanıyorsanız size intikal ettiği şekilde uygulamakla mükellefsiniz. "Hem inanıp hem de istediğim şekilde ibadet ederim." diyorsanız o İslam'a ait bir farz olmaktan ziyade size has bir tarz olarak nitelendirilebilir. Fakat dinin farzı böyledir şeklinde bir dayatmada bulunursanız bu apaçık Allah ve Peygamberinin hukukunu çiğnemektir.

Batı'ya Hoş Görünme Çabası

Tarih içinde çok klişe olmuş, İslam'ın Protestanlaşması bahsi ise apayrı bir garabettir. Bu mesele başta da söylendiği üzere yüz elli şu kadar yıldır ara sıra servise konulan bir usul keyfiyeti taşıyor. Bir kere bu gibi meseleleri dert edinenler şunu iyi bilmeliler ki Protestanlaşma protestodan gelmektedir; ve esas itibarıyla menşei Avrupalı olup 16. yüzyıl başlarında Alman rahip Martin Luther ile daha sonra Fransa'da Calvin'in ve İsviçre'de Zwingli'nin Katolik kilisesinin dinî dayatmalarına yönelttikleri protestolardan mülhem bir Hristiyanlık anlayışıdır. Nasıl ki günümüzde Batı ile Müslüman toplumlar arasındaki "gelişmişlik" farkına bakarak kendimizi Batı'ya göre tanımlama ihtiyacı duyuluyorsa, Protestan anlayışının neşet ettiği dönemde de vakıa günümüzün zıddı olup; Batı, Müslüman medeniyetine kıyasla geri durumdaydı. Bu itibarla

* Prof.Dr., Sakarya Üniversitesi Öğretim Üyesi.

bir tarafta Endülüs diğer tarafta Osmanlı medeniyetleri arasında ortaçağı yaşayan Avrupa'da Katolik din anlayışına yöneltilen eleştiriler doğrudan Avrupa'nın doğusundaki ve batısındaki Müslüman örneklerden de mülhem eleştirilerdir. Bu itibarla Protestanlık belki Hristiyanlığa İslam'ın tesiri olarak da nitelenmiş, hatta kimi Protestan hanedanlar Osmanlı Devleti'ne "Aynı Allah'a inanan bizler, kâfir Katoliklere karşı güçlerimizi birleştirelim." diyebilecek kadar ileri gitmişlerdir. Daha sonraki dönemde Weberyen sosyoloji, Avrupa ilerleyişini doğrudan doğruya Protestan inanç ve ahlakıyla irtibatlandırınca, bu durum bizim fikir ithalatlarımızca, özellikle de ezanda pek kulağı olmayanlarımızca, niçin bizde de olmasın kabilince hep söylenegelmiştir. Bu durumun bazen seçkinci, bazen Jakoben, bazen de Batı'ya hoş görünme keyfiyetlerini barındırdığı olmuştur. Yani birileri bir sebeple milletin şekline ve şemailine bir standart belirlediği gibi milletin dine ve imanına da bir standart belirleme girişiminde hep olagelmıştır. Camilere kiliselerde olduğu gibi sıraların konulması, dinî aryalara okunması teklifleri hafızalardadır. Yine yakın tarihle ilgili bir mevzuatta yer alan şu mahiyetteki ifadeler de bu zihniyete dair ipuçlarıdır: "..... kılıklı kimseler görünüşleri ile memleketimize gelen Avrupalılar ve turistlere karşı bizleri küçük düşürdükleri için şehrin merkezî bölgelerine girmelerine izin verilmemesi, zabıtalarca derhâl toplanarak arka mahallere götürülmeleri..."

İslam'da Reform Olmaz...

İkinci olarak, mevzuya hâkim olanlar mazur görünler; bilmeyenler, daha da vahimi bilmediğini de bilmeyenler için tekrar etmekte fayda var. Teknik olarak İslam'ın Protestanlaşması da reformu da imkân dâhilinde olmadığı gibi tarihî açıdan da ihtiyaç değildir. Mümkün değildir; çünkü bizim inanç sistemimize göre dini Allah göndermiştir ve sahibi, koruyucusu O'dur. Kur'an-ı Kerim'in nihai vahiy olduğuna iman eden bir insan iman ve ibadetinde bu vahiyle mukayyettir. İslam tarihinde pek çok örneği vardır ki, "di-

nin şu tarafını kabul etmek bana zor geliyor" tarzında sergilenen tavırlar, hep şiddetle reddedilmiştir. Bunun dışına çıkarak insani veriler ve tecrübelerle veya isteklerle, adına ister Protestanlaşma deyiniz ister reform deyiniz yapacağınız her türlü değişiklik (bidat) İslam olmaz, ancak sizin dininiz olur. İslam'ı diğer dinlerden ayıran belki de en önemli yönü budur. Yahudilik ve Hristiyanlık için reformu yaşamak tarihî bir mecburiyetti. Çünkü en erken Tevrat ve İncil metinleri Hz. Musa'dan ve Hz. İsa'dan birkaç nesil sonra vücut buldukları için doğrudan (mütevatir) vahiy olmayıp her iki peygamberin inananlarının daha sonra hatırladıkları metinler olarak ortaya konulmuşlardır. Bu yüzden biz Müslümanlar mevcut Tevrat ve İncillerin vahiy kutsiyeti bahsinde Kur'an-ı Kerim ile aynı mesabede değerlendiremeyeceğine inanırız. Vaka böyle olunca, zaman içinde oluşan Yahudilik ve Hristiyanlık geleneğine yöneltilen eleştirilerin temel çıkış noktası da bu dinlerin Allah'ın gönderdiği şekliyle korunamadığı, ruhbanlarının belirleyici olduğu iddiasıdır. Her iki dinin teşekkül devri kaynaklarının vahiyle kesintisiz irtibatları tesis edilemediğine göre bu tespit tabiidir. Fakat İslam böyle değildir; hem vahiy metinleri, geldiği hâliyle vahiy kâtiplerince zabta geçirilmiştir; hem de dinin ikinci kaynağı Hz. Peygamber'in hayatı ve uygulamaları ile ilgili olarak neredeyse günlük derecesinde bir kronolojik veri söz konusudur. "Reform", kaba tabiriyle "formu" bozulan bir şeyi tekrar asli formuna döndürmek demek olduğuna göre formu bozulmayan ve bozulması da Allah'ın taahhüdüyle mümkün olmayacak bir dinin reforma ihtiyacı olduğunu söylemek sadece cehaletin ötesinde bir keyfiyet ve kesbiyetin icabı olabilir. Ancak bu, Müslümanların din anlayışlarının ıslaha ihtiyacı olduğu gerçeğini de örtbas etmemelidir ki bu bir bahsi diğerdir. İmanın kazandırdığı gönül enginliği ile ruh dinginliğini tadamamış olanların, en azından insan olmanın asaletiyle inananların kutsallarına saygılı davranmak nezaketini göstermeleri beklenmez mi?

(Zaman, 30.01.06)